

1. Kataster pruski, 26...315

26.	Ponieważ do czasu zaprowadzenia jednolitego katastru na całym obszarze Państwa, zachowują moc prawną przepisy obowiązujące w katastrze dotychczasowym, należałoby, choćby tylko pobieżnie, zapoznać się z katastrzem pruskim, a to ze względu na fakt, iż większość obszaru Województwa Śląskiego posiada kataster pruski., Kataster pruski obejmuje grunta i budynki, wobec czego jest to kataster gruntowy i budynkowy.	Wstęp
-----	---	-------

1.1. A. Cel i zadania katastru 27...59

1.1.1. A.I. Podstawa powołania instytucji katastralnych 27...31

27.	Podstawą, a właściwie powodem dla którego powołano do życia kataster była pruska ustawa o rewizji podatku gruntowego z dnia 21.5.1861 (zbiór ustaw pruskich str.253), która weszła w życie z dniem 1.1.1865 r.	
-----	--	--

1.1.1.1. Osobny podatek od gruntów i osobny podatek od budynków

28.	Do roku 1861 podatek- gruntowy obejmował nie tylko właściwe grunta (użytki rolne) lecz również wszystkie na nich stojące zabudowania mieszkalno -gospodarcze, przemysłowe itp. Dopiero ustawą z dnia 21.5.1861 rozdzielono podatek ten na dwa oddzielne podatki, a mianowicie: a) podatek budynkowy, obejmujący wszystkie budynki z przynależnymi podwórzami i ogródkami o powierzchni do 0,2553 ha oraz b) podatek gruntowy, obejmujący wszystkie użytki uprawne.	Osobny podatek od gruntów i osobny podatek od budynków.
-----	--	---

1.2.1.1. Uchylenie poboru podatku

29.	Ustawą z dnia 14.7.1893 o zniesieniu bezpośrednich podatków państwowych (zb. ustaw str.119) uchylony został pobór podatku gruntowego i budynkowego na rzecz Państwa; a pobierany był odtąd na mocy osobnej ustawy z dnia 14.7.1893 (zbiór ustaw str.152) o daninach komunalnych na rzecz związków samorządowych, jednak wymiaru tych podatków w dalszym ciągu dokonywały Urzędy Katastralne, ponieważ postanowienia ustawy z dnia 21.5.1861 pod względem wymiaru i poboru wspomnianych podatków pozostały nadal w mocy.	Uchylenie poboru podatku
-----	---	--------------------------

1.3.1.1. Przywrócenie poboru podatku

30.	Polską ustawą z dnia 17.6.1921 r. (Dz.U.R.P.Nr.59 poz.372) przywrócony został ponownie pobór podatku gruntowego na rzecz Państwa w formie dodatku do podatku gruntowego, pobieranego przez samorządy.	Przywrócenie poboru podatku
-----	---	-----------------------------

1.4.1.1. Podatek gruntowy podatkiem komunalnym

31.	Dekretem z dnia 13.4.1945 o reformie samorządowego systemu podatkowego (Dz.U.R.P.Nr.13 poz. 73) wymiar i pobór państwowego podatku gruntowego przekazany został związkowi samorządowemu, zaś na zasadzie dekretu z dnia 20.3.1946 o podatkach komunalnych (Dz.U.R.P.Nr.19 prz.128), podatek gruntowy ma charakter podatku komunalnego.	Podatek gruntowy podatkiem komunalnym
-----	--	---------------------------------------

1.1.2. A.II. Podatek budynkowy, 32...36

32.	Wymiar i pobór podatku budynkowego uregulowany został osobną ustawą o podatku budynkowym z dnia 21.5.1861 r.(zb. ustaw pruskich str.317).	
-----	---	--

1.1.2.1. Wartość użytkowa budynków

33.	Podstawą do ustalenia podatku budynkowego była wartość użytkowa budynków wraz z przynależnymi podwórzami i ogródkami.	Wartość użytkowa
34.	Wartość użytkową wypośredkowano w miastach i w gminach wiejskich o charakterze miejskim na podstawie przeciętnych czynszów z ostatnich 10 lat, zaś w ośrodkach rolniczych według wielkości i jakości budynków przy równoczesnym uwzględnieniu przynależnego gospodarstwa.	

1.2.2.1. Wysokość podatku

35.	Podatek budynkowy wynosił od budynków mieszkalnych 4 % wartości użytkowej, zaś od budynków przemysłowych 2 % tejże wartości.	Wysokość podatku
-----	--	------------------

1.3.2.1. Rewizja podatku

36.	Co 15 lat odbywały się rewizje podatku budynkowego, które pociągały za sobą nowe ustalenie wartości użytkowej. Ostatnia taka rewizja przeprowadzona zostało w roku 1910.	
-----	---	--

1.1.3. A.III. Podatek gruntowy, 37...39

1.1.3.1. Kontyngent podatku

37.	Kontyngent podatku gruntowego na całe Państwo ustalony został na kwotę 10 milionów talarów, którą to kwotę rozdzielono proporcjonalnie do czystego dochodu na poszczególne prowincje (województwa), zaś wewnątrz prowincji na powiaty, dalej na gminy i wreszcie na poszczególne grunta.	Kontyngent podatku.
-----	--	---------------------

1.2.3.1. Podstawy do wymiaru podatku

38.	Celem sprawiedliwego rozdziału powyższego podatku na poszczególnych podatników trzeba było ustalić powierzchnię i jakość gruntów.	Podstawy do wymiaru podatku.
39.	Dla ustalania powierzchni należało wykonać pomiary i sporządzić mapy, zaś dla ustalenia jakości gruntów przeprowadzić klasyfikację względnie bonitację tychże, celem wypośredkowania czystego dochodu..	

1.1.4. A.IV. Uzyskanie całkowitego pokrycia mapowego i t.zw. pomiary pierwotne, 40...46

1.1.4.1. Uwagi wstępne

40.	Ponieważ wykonanie potrzebnych pomiarów w tak krótkim czasie (21.5.1861 – 1.1.1865) było niemożliwe, nałożono obowiązek oddania do dyspozycji tworzącego się katastru wszelkiego materiału mapowego, będącego w posiadaniu władz, instytucji kredytowych, gmin i osób prywatnych.	Uwagi wstępne.
-----	---	----------------

1.2.4.1. Mapy separacyjne i inne

41.	W szczególności użyte zostały dla celów katastru następujące plany: a) mapy separacyjne, pochodzące z scalenia wzgl. komasacji gruntów, wykonanej na początku 19-go stulecia dla podziału wspólnot i zniesienia serwitutów, które to prace swego czasu wywołane zostały koniecznością uregulowania stosunków między dworom a wsią oraz stały w związku z uwłaszczeniem chłopów, b) mapy, sporządzono dla potrzeb domen i lasów państwowych oraz spółek melioracyjnych, jak również cały szereg innych map, sporządzonych dla różnych potrzeb państwowych, samorządowych i prywatnych.	Mapy separacyjne i inne.
-----	---	--------------------------

1.3.4.1. Sporządzenie jednolitych map

42.	Z zebranych map sporządzano kopie według jednolitych przepisów, porównano je w terenie i uzgodniono z rzeczywistym stanem na gruncie. W ten sposób zebrany materiał obejmował około 85% ogólnego obszaru; na pozostałym obszarze wykonane zostały nowe pomiary.	Sporządzenie jednolitych map.
-----	---	-------------------------------

1.4.4.1. Niepodzielne podwórza

43.	Ponieważ zadaniem wykonywanych pomiarów było sporządzenie mapy dla celów ściśle podatkowych, ograniczono je ze względu na brak czasu tylko do gruntów podlegających opodatkowaniu. Pominęto zatem podwórza i przynależne do nich ogródki domowe, jako użytki bez czystego dochodu i nie podlegające wobec tego podatkowi gruntowemu. W ten sposób powstały t.zw. niepodzielone podwórza, spotykane często jeszcze dziś w operacie katastralnym Śląska Opolskiego, Są to białe plamy na mapach z roku 1865, zwykle o jednym Nr. parceli, która to plama obejmuje cały zabudowany ośrodek miasta lub wsi.	Niepodzielone podwórza.
44.	Na terenie Górnego Śląska w granicach z roku 1939, niepodzielone podwórza zlikwidowane zostały osobnymi pomiarami, wykonanymi przez kataster w roku 1935.	

1.5.4.1. Wartość geometryczna map

45.	Pierwotne mapy katastralne, sporządzone w różnych podziałkach i prawie każda z nich z poprzednim innym przeznaczeniem, po przystosowaniu ich do potrzeb czysto podatkowych, przedstawiają się pod względem dokładności bardzo rozmaicie. Chodzi tu nie tylko o dokładność graficzną, ale również o błędy lub w ogóle brak nawiązania. Są to mapy pojedyncze, bez jednolitej podstawy pomiarowej, między sobą niezgodnione.	Dokładność map
46.	Zauważyć należy, iż z biegiem lat dużo pierwotnych map zostało odnowionych wzgl. ulepszonych na skutek pomiarów, wykonanych nowoczesnymi metodami.	

1.1.5. A.V. Klasyfikacja, 47...59

1.1.5.1. Materiał do klasyfikacji wzgl. bonitacji

47.	Dla wypośredkowania czystego dochodu sporządzony został przez specjalną komisję opis powiatu zawierający w szczególności następujące dane: spis gmin oraz spis gruntów opodatkowanych i wolnych od podatku, wykaz cen produktów rolnych z lat 1837-1860, położenie, wielkość i granice, ogólną strukturę ziemi, warunki klimatyczne, stan nawodnienia, sieć komunikacyjną, stan ludności, bogactwa naturalne, sposób uprawy gruntów, przeciętne ceny kupna i dzierżawy gruntów z ostatnich 10 lat itp.	Materiał do klasyfikacji wzgl. bonitacji.
-----	--	---

1.2.5.1. Czysty dochód

48.	Za czysty dochód przyjęto nadwyżkę, pozostałą po potrąceniu kosztów gospodarki z ogólnego dochodu gruntów uprawnych.	Czysty dochód.
-----	--	----------------

1.3.5.1. Ogólny dochód

49.	Ogólny dochód ustalony został na podstawie przeciętnych cen rynkowych płaconych za produkty rolne w latach 1837 – 1860.	Ogólny dochód.
-----	---	----------------

1.4.5.1. Rodzaje uprawy

50.	W celu oszacowania czystego dochodu podzielono wszystkie użytki na 7 rodzajów uprawy a mianowicie na: rolę, ogród, łąkę, pastwisko, las, wodę i pustki. Grunta nie przynoszące dochodu nazwano nieużytkami.	Rodzaje uprawy.
-----	---	-----------------

1.5.5.1. Klasy bonitacji

51.	Poszczególne użytki, zależnie od jakości gleby, podzielono na klasy, nie więcej jednak jak 8 klas.	Klasy bonitacji.
52.	Mając w ten sposób ustaloną powierzchnię i czysty dochód z każdego użytku, można było ustalić dla każdej posiadłości podatek gruntowy. Podatek gruntowy wynosił przeciętnie 9,6 % czystego dochodu.	

1.6.5.1. 4 kategorie gruntów

53.	Pod względem opodatkowania na zasadzie ustawy z dnia 21.5.1861 o rewizji podatku gruntowego i ustawy z dnia 14.7.1893 o daninach komunalnych podzielono grunta na 4 różne kategorie a w szczególności; (299)	
54.	<u>Kategoria A</u> obejmującą wszystkie użytki uprawne przynoszące czysty dochód i podlegające opodatkowaniu, łącznie z nieużytkami, które byłyby również opodatkowane, gdyby dawały dochód. Należą tu: role, ogrody, łąki, pastwiska, lasy, wody, pustki i nieużytki.	
55.	<u>Kategoria B</u> , obejmującą te same grunta co kategoria A. Grunta te, jakkolwiek przynoszą czysty dochód, wolno są jednak od podatku na mocy osobnych ustaw. Do kategorii te zalicza się: a) grunta ogrodzone łącznie z budynkami należące do ambasad lub poselstw obcych państw, b) grunta używane bezpośrednio przez kościoły rzymsko-katolickie i ewangelickie, publiczne szkoły, wyższe zakłady naukowe, domy dla ubogich, dla sierot, publiczne szpitale, więzienia, zakłady poprawcze i zakłady oraz fundacje dobroczynne. c) grunta służbowe arcybiskupów, biskupów, kanoników, kuratorów, proboszczów albo też innych osób duchownych, jak również grunta służbowe zakrystian i innych sług publicznych wyznań religijnych, wreszcie grunta służbowe nauczycieli publicznych szkół powszechnych.	
56.	Powierzchnia i czysty dochód tych gruntów wpisane są w matrykule atramentem czerwonym. (96, 107).	
57.	<u>Kategoria C</u> obejmuje nieruchomości nie przynoszące żadnego dochodu. Są to grunta należące do Państwa, Regencyj, związków powiatowych, gmin lub innych związków samorządowych, przeznaczone do użytku publicznego a w szczególności: a) ulice, place, mosty, torowiska kolejowe, gościńce, drogi, porty, stocznie, składy, cementarze, miejsca spacerowe, parki, ogrody botaniczne, szkółki hodujące drzewa służące wyłącznie do zadrzewienia publicznych placów, dróg i plantacyj, powierzchnie ochronne punktów triangulacyjnych, wojskowo place ćwiczeń, fortyfikacje, obozowiska i inne obiekty wojskowe, piaskownie, glinianki, żwirownie, place gimnastyczne, tamy, groble itp., b) potoki, studnia, rzeki, strumienie, kanały itp.	
58.	Powierzchnia tych gruntów wpisana jest w matrykule kolorom zielonym. (96, 107)	
59.	<u>Kategoria D</u> . Do kategorii D zalicza się wszystkie zabudowane podwórza łącznie z przynależnymi ogródkami domowymi. Powierzchnia ogródka nie może przekraczać jednej morgi pruskiej - 0,2553 ha. Grunta te, nie przynoszące czystego dochodu są wolne od podatku gruntowego, natomiast opodatkowano są łącznie z budynkami podatkiem budynkowym.	